

Aikuisten kielitaito ja Yleiset kielitutkinnot

Mirja Tarnanen, Marita Härmälä & Reeta Neittaanmäki

Jyväskylän yliopisto

In this article, we examine adults' language proficiency (English, Swedish, and Finnish) in relation to the use of the target language in various contexts in the light of the National Certificates. The data in the article is based on the test scores of 10,794 candidates and a background questionnaire they responded to when taking the test. First, we review some recent studies and discussion on language proficiency and the language needs of adults in the Finnish society. We then describe the profiles of language proficiency and use of language in the different contexts in this study. We also discuss the results of the study with specific reference to how the background variables (sex, socioeconomic status, and education) and language use in the specific context are related to the test scores. The results imply that the candidates reach the language proficiency requirements of each test quite well. The Finnish candidates used the target language more widely across contexts than the English and Swedish ones. Daily use of English and Finnish seems to be related to higher test scores. Finally, we discuss some of the implications of the candidates' language proficiency in relation to language needs and requirements in Finnish society.

Keywords: adults as L2 users, language proficiency, language needs, language requirements

Tarkastelemme artikkelissamme Yleiset kielitutkinnot -testin englannin, ruotsin tai suomen kielessä suorittaneiden henkilöiden kielitaitoa tasoarvioiden valossa ja taidon yhteyttä taustamuuttujiin, kuten sukupuoleen ja koulutukseen. Kuvailemme ensin lyhyesti nykyisen työelämän työntekijän kielitaidolle asettamia

vaatimuksia ja työelämässä tärkeiksi koettuja kielitaidon osa-alueita. Sen jälkeen analysoimme, millä tavoin Yleisissä kielitutkinnoissa osoitettu kielitaito näyttäisi olevan yhteydessä siihen, miten usein ja millaisissa konteksteissa kieltä käytetään, sekä siihen, miksi tutkintoa ylipäätään suoritetaan. Pohdimme myös, miten saamamme tulokset heijastelevat aikuisten kielitaidon luonnetta.

1 Työelämän kielitaitovaatimukset ja kielitaidon riittävyys

Työelämässä tarvittavan kielitaidon toimivuutta ja riittävyttä sekä kielitaitoa edellyttävien työtehtävien sisältöä on tutkittu paljon lähinnä akateemisten ammattien osalta (Huhta 1999; Airola 2000; Sjöberg 2002; Kankaanranta 2005). Viime aikoina on kielitaidon tarve tiedostettu myös erilaisissa työntekijäasteen ammasteissa. Tästä osoituksena on sanomalehtien palstoilla käyty keskustelu esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten bussinkuljettajien, tarjoilijoiden ja kaupan kassojen kielitaidon tarpeesta (esim. Holstikko-Ojanen 2009). Keskeisinä kysymyksinä keskusteluissa on noussut esiin: Voidaanko maahanmuuttajilta edellyttää työelämässä suomen kielen taitoa vai riittääkö heille englannin kielen osaaminen? Siinä tapauksessa, että suomen kielen taitoa edellytetään, millainen kielitaito on riittävä kussakin ammatissa? Onko kaikkien suomalaisten osattava englantia? Työelämässä tarvittavalla kielitaidolla tarkoitetaan nykyisin sekä suomalaisten toisen kotimaisen ja vieraan kielten taitoa että maahanmuuttajien suomen kielen taitoa. Kuva työelämän kielitaidosta, sen kielitaitovarannosta ja -potentiaalista, täydentyisi paremmin, jos keskustelussa ja toimenpiteiden tasolla huomioitaisiin myös maahanmuuttajataustaisten muu kuin suomen, ruotsin tai englannin kielen taito.

Työelämän kansainvälistyminen edellyttää työntekijöiltä vahvaa kielitaitoa (EK 2006). Kielitaito nähdään jopa yhtenä Suomen kilpailukykyä lisäävänä tekijänä (Finnsight 2015) ja yhtenä elinikäisen oppimisen avaintaidoista (Euroopan parlamentti, OPH). Sosiaaliset ja viestinnälliset osaamisalueet eivät ole enää vain osa yleissivistystä, vaan keskeisiä ammatillisen osaamisen osa-alueita (Räisänen & Hietala 2009). Myös maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on antaa aikuiselle maahanmuuttajalle sellaiset kielelliset, yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja elämänhallintaan liittyvät valmiudet, joiden avulla hän pystyy selviytymään jokapäiväisen elämän tilanteissa, toimimaan työelämässä ja hakeutumaan jatko-opintoihin (OPH 2007).

Vaikka kielitaidon osa-alueet, puhuminen, puheen ymmärtäminen, kirjoittaminen ja tekstin ymmärtäminen, ovat varsinkin Eurooppalaisen viitekehyksen myötä tulleet näkyvämmiin kielikoulutuksen tavoitteiksi, arvioidaan kielitaitoa

varsin yleisesti yhtenä kokonaisuutena, esimerkiksi perusopetuksen päättöarvioinnissa ja ylioppilastutkinnoissa (Tarnanen & Huhta 2008). Kielitaidon itsensä sekä työelämän kielitaitotarpeiden kannalta kielitaidon tarkastelu kielitaitoprofiileittain olisi kuitenkin tarkoituksenmukaisempaa. Kielitaidon eri osa-alueista lukeminen on katsottu yhdeksi tärkeimmistä yritysmaailmassa tarvittavista taidoista ja se myös hallitaan parhaiten. Harjoittelua sen sijaan tarvitaan puhumisessa. Myös kuuntelu on osoittautunut konstikkaaksi, sillä vaikka kielen käyttäjät arvioivat kuuntelutaitonsa yleensä riittäväksi, niin käytännön työtilanteissa juuri puheen ymmärtäminen on aiheuttanut ongelmia. (Sjöberg 2002.)

Taitotasoajattelu, jonka varaan esimerkiksi Yleiset kielitutkinnot ja nykyinen kielikoulutus rakentuvat, mahdollistaa kielitaitoedellytysten kohdentamisen jollekin tietylle taitotasolle. Tämä on otettu huomioon myös lainsäädännössä. Kansalaisuuslaissa (359/2003) säädetään Suomen kansalaisuutta hakevien kielitaitovaatimukseksi Yleisten kielitutkintojen yleistaitotaso kolme. Julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaaditaan kaksikielisessä viranomaisessa toisen kielen tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa (424/2003), joka vastaa Yleisten kielitutkintojen taitotasoa kolme. Myös ammatillisissa toisen asteen tutkinnoissa on tutkinnon suorittajan kielitaitovaatimukset ilmaistu Yleisten kielitutkintojen taitotasoasteikolla. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnoissa edellytetään toisessa kotimaisessa kielessä Yleisten kielitutkintojen taitotasoa 1–3. Taitotasoittain asetetut vaatimukset voidaan paremmin rinnastaa vastaamaan toisiaan ja tarjota näin työntekijöille ja -hakijoille yhdenmukaisemmin toisiaan vastaavia tapoja osoittaa kielitaitoaan.

Seuraavassa tarkastelemme, miten työelämän asettamat kielitaitovaatimukset näkyvät Yleisten kielitutkintojen suomen, ruotsin ja englannin kielen testeihin osallistuneiden aikuisten taustoissa ja tutkintotodistuksen käyttötarkoituksessa.

2 Yleisten kielitutkintojen osallistujat

Yleiset kielitutkinnot on kansallinen kielitaitotesti, jonka voi suorittaa yhdeksässä kielessä, kolmella eri tutkintotasolla (perustaso, keskitaso ja ylin taso). Tutkinto on tarkoitettu aikuisille, jotka tarvitsevat todistusta kielitaidostaan eri tarkoituksiin, kuten työtä, opiskelua tai kansalaisuuden hakemista varten. Tutkinto perustuu toiminnalliseen kielitaitokäsitykseen, ja kaikkien kielten ja tasojen tutkintoihin sisältyy viisi osakoetta: tekstin ymmärtäminen, kirjoittaminen, puheen ymmärtäminen, puhuminen sekä rakenteet ja sanasto, joista kustakin tulee erillinen tasoarvio todistukseen (Opetushallitus 2002). Tämän lisäksi todistuksessa on osakoekohtaisiin tasoarvioihin perustuva yleistaitotaso. Kielitaitoa arvioidaan

kuusiportaisella taitotasoasteikolla, josta perustason taitotasoa ovat tasot 1 ja 2, keskitason tasot 3 ja 4 sekä ylimmän tason tasot 5 ja 6.

Tämän artikkelin aineisto koostuu englannin, ruotsin ja suomen kielen keskitason ja ylimmän tason tutkinnon suorittaneiden taitotasoarvioista sekä heidän tutkinnon yhteydessä täyttämänsä taustatietolomakkeen tiedoista. Aineisto on kerätty vuosina 2007–2009. Englannin kielen tutkinto on tarkoitettu suomalaisille aikuisille, ruotsin ja suomen tutkinnot heidän lisäksi myös maahanmuuttaja-taustaisille aikuisille. Näin ollen englannin tutkinnon suorittaneet ovat pääosin äidinkieleltään suomenkielisiä, kun taas ruotsin ja suomen testin suorittaneet edustavat useita eri äidinkieliä.

Tutkinnon suorittamisen yhteydessä osallistujia pyydetään täyttämään taustatietolomake, jonka täyttäminen on vapaaehtoista. Tutkinnon suorittajista yli 90 % täyttää lomakkeen. Taustatietolomake on joko suomen- tai ruotsinkielinen, ja siinä kysytään muun muassa sukupuoli, ikä, äidinkieli, koulutustausta, ammattiala, kohdekielen opiskelupaikat ja -ajat sekä kohdekielen käytön taajuus kotona, työssä, vapaa-aikana ja opinnoissa. Lisäksi kysytään, mistä tutkinnon suorittaja on saanut tietoa tutkinnosta, mitä tarkoitusta varten hän on suorittamassa tutkintoa sekä millaisiin tarkoituksiin hän aikoo käyttää tutkintotodistusta. Taustatietolomakkeen kysymykset ovat suurimmaksi osaksi rästittettäviä.

Tässä tarkasteltavassa aineistossa on 10 794 tutkinnon suorittajaa, jotka jakaantuvat kielittäin ja tutkintotasoinen taulukon 1 mukaisesti. Kuten taulukosta 1 näkyy, kaikista kielistä eniten suoritetaan suomen kielen tutkintoja ja tutkintotasoista kaikissa kielissä keskitasolla on eniten tutkintoon osallistujia.

TAULUKKO 1. Kokonaisaineisto kielittäin ja tutkintotasoinen

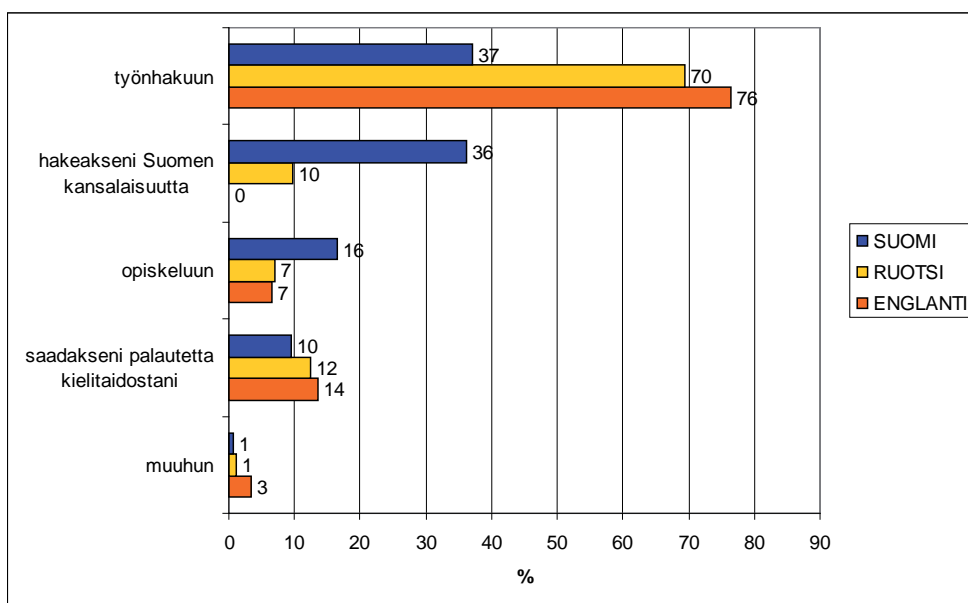
	Keskitaso	Ylin taso
Englanti	1 198	302
Ruotsi	563	52
Suomi	8 385	294

Tutkinnon suorittajien sukupuolijakauma vaihtelee kielittäin siten, että englannin kielessä 72 % suorittajista on miehiä, kun taas ruotsin kielessä naisten osuus on 67 % ja suomen kielessä 64 %. Äidinkieleltään englannin suorittajista yli 90 % on suomenkielisiä; ruotsin kielessä vastaava luku on keskitasolla 70 % ja ylimmällä tasolla 89 %. Suomen tutkinnon suorittajilla on puolestaan 169 eri äidinkieltä, joista selkeästi yleisin on sekä keski- että ylimmällä tasolla venäjä (40 %). Seuraavaksi yleisimpiä äidinkieliä keskitasolla ovat 3–5 %:n osuudella arabia,

kurdi, albania, viro, turkki ja ruotsi. lältään tutkinnon suorittajat ovat yleisimmin englannin kielessä 21–40-vuotiaita, ruotsissa 21–50-vuotiaita ja suomen kielessä keskitasolla 31–40-vuotiaita ja ylimmällä tasolla 21–50-vuotiaita.

Kaikissa kielissä ylimmän tason tutkinnon suorittaneet ovat keskitason tutkinnon suorittajia korkeammin koulutettuja, sillä vähintään 60 %:lla suorittajista on yliopistotasoinen koulutus. Englannin ja ruotsin kielen tutkinnon suorittajista 70 % on työssä ja noin 20 % on opiskelijoita, kun taas suomen tutkinnossa työssä olevien osuus on 43 %, opiskelijoiden 33 % ja työttömien 20 %. Yleisin yksittäinen toimiala on englannin kielessä maanpuolustus (33 %), mikä voi selittää miesten suurta osuutta suorittajista. Ruotsin (58 %) ja suomen (34 %) kielen suorittajien yleisin toimiala on julkiset palvelut, joita koskevat joiltakin osin julkishallinnon henkilöstöltä vaadittavat kielitaitovaatimukset. Suomen suorittajien toimialana erottuu myös kauppa ja ravitsemus, jolla suorittajista joka viidennes työskentelee.

Taustatietolomakkeen kohdassa, jossa kysytään tutkintotodistuksen käyttötarkoitusta, voi rastittaa useamman kuin yhden vaihtoehdon. Tutkinnon käyttötarkoitukset kielittäin on esitetty kuviossa 1. Englannin ja ruotsin kielessä selkeästi yleisin syy suorittaa tutkinto on työnhaku ja seuraavaksi yleisin palautteen saaminen kielitaidosta. Suomenkin kielessä yleisin syy tutkinnon suorittamiseen on työnhaku, mutta lähes yhtä yleinen syy on kansalaisuuden hakeminen. Suomen kielen suorittajat käyttävät tutkintotodistusta myös englannin ja ruotsin suorittajia enemmän opiskelutarkoituksia varten.

KUVIO 1. Todistuksen käyttötarkoitus kielittäin

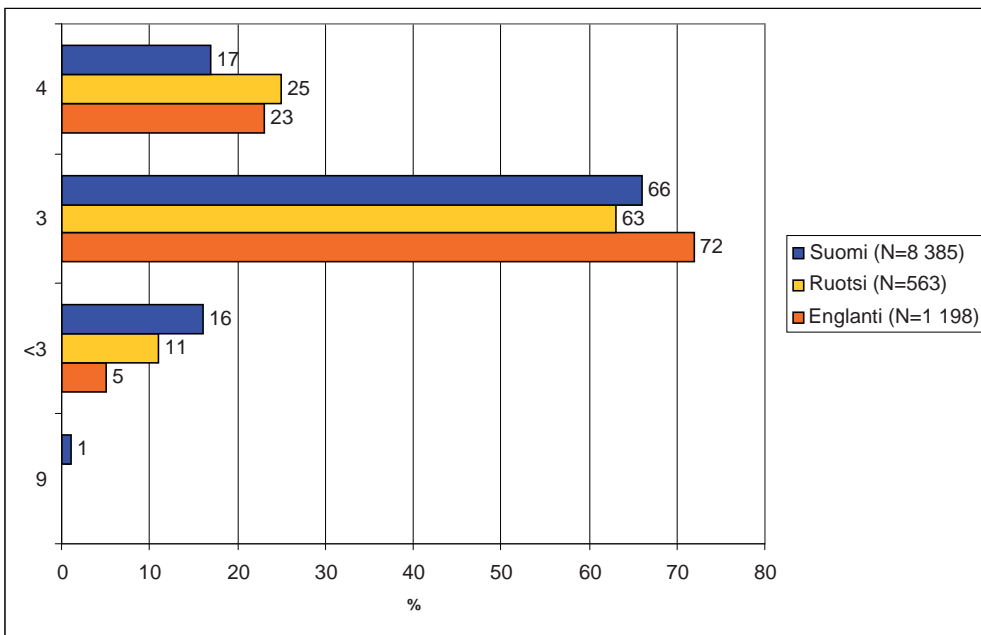
Tutkintotodistuksen käyttötarkoitukset heijastelevat tutkintoon osallistuneiden toimialoja ja niihin liittyviä kielitaitovaatimuksia: englannin kielessä tutkintoa suoritetaan muun muassa siviilipoliisin ja rauhanturvaajan tehtäviä varten; ruotsin ja suomen kielessä julkisissa palveluissa työskentelevien suuri osuus näyttäisi olevan yhteydessä julkishallinnon henkilöstön kielitaitovaatimuksiin. Lisäksi suomen kielessä näkyy erityisesti kansalaisuuslain vaikutus sekä kielitaidon osoittamistarve opintoja varten silloin, kun hakijalla ei ole suomenkielistä perustai ammattikoulutusta.

3 Tulokset

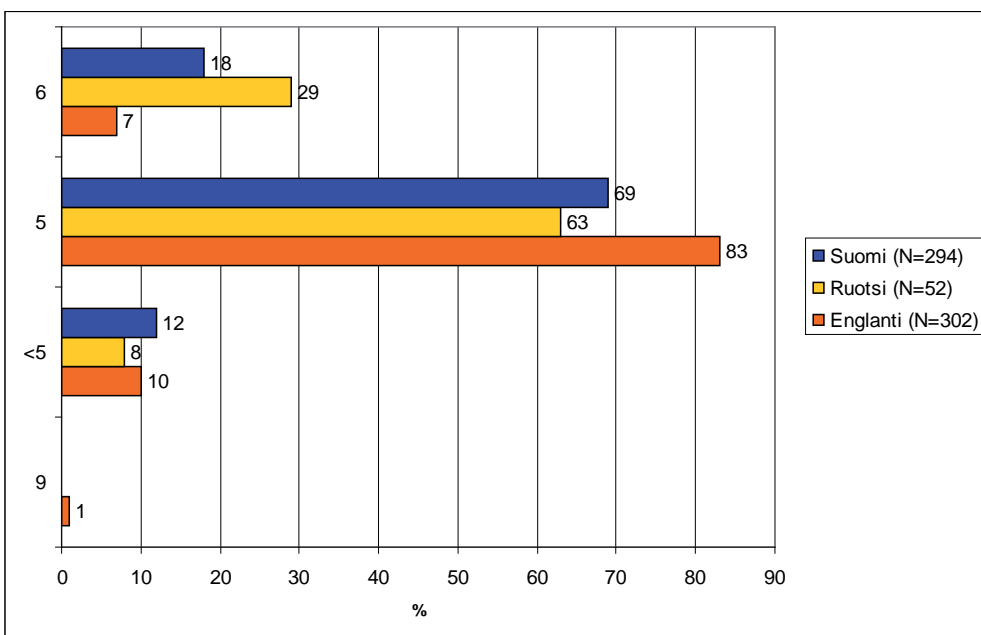
3.1 Osallistujien kielitaito tasoarvioiden valossa

Osallistujien kielitaitoa voidaan tarkastella yleistaitotasoarvion valottamana tai kielitaidon osa-alueittain. Keskitason tutkinnossa taitotasot 3 ja 4 ja ylimmällä tasolla taitotasot 5 ja 6 tarkoittavat, että tutkinto on suoritettu hyväksytysti, kun taas niiden alapuolelle arvioidut taitotasot tarkoittavat, että suoritus ei täytä kyseisen tutkintotason vaatimuksia. Taitotason 3 kielitaito viittaa kielitaitoon, jolla selviää itsenäisesti jokapäiväisen elämän kielenkäyttötilanteista. Taitotason 4 kielenkäyttö on sujuvaa ja tilanteeseen sopivaa. Taitotason 5 kielitaito on sujuvuuden lisäksi monipuolista ja selkeää. Taitotason 6 kielitaito viittaa erittäin sujuvaan ja kaikenlaisiin tilanteisiin sopivaan kielitaitoon. (Ks. tarkemmin liite 1.)

Kuvioissa 2 ja 3 on kuvattu tämän aineiston osallistujien yleistaitotasot kielittäin. Kuten kuvioista 2 ja 3 näkyy, on suurin osa osallistujista kaikissa kielissä valinnut oikean tutkintotason, koska yli 80 % suorittajista – englannin keskitasolla jopa 95 % ja ruotsin ylimmällä tasolla 92 % – on suorittanut tutkinnon hyväksytysti. Niistä tutkinnon suorittajista, jotka ovat saaneet yleistaitotason 4, on osa voinut arvioida kielitaitonsa väärin ja valita liian alhaisen tutkintotason. Kaikissa kielissä keskitasolla yleistaitotaso 3 on yleisin, joskin englannin ja ruotsin kielessä on suomea enemmän taitotasoja 4 ja vastaavasti suomessa eniten taitotasoja alle 3. Ylimmällä tasolla yleistaitotaso 5 on yleisin, joskin englannissa on selkeästi ruotsia ja suomea vähemmän yleistaitotasoja 6. Yleistaitotasojen alle 5 määrässä ei ole kielittäin kovin suuria eroja.

KUVIO 2. Yleistasoarvio kielittäin keskitason tutkimuksessa.

KUVIO 3. Yleistaitotaso kielittäin ylimmän tason tutkimuksessa.

Tutkinnon suorittajat valitsevat tutkintotason joko sen mukaan, mitä tarkoitusta varten he suorittavat tutkintoa, tai sen mukaan, minkä tasoiseksi he arvioivat kielitaitonsa olevan. Näiden yleistaitotasojen valossa osallistujien kielitaito vastaa melko hyvin kielitaitovaatimuksia, jos vaatimuksena on yleistaitotasoa 3 tai 5 vastaava kielitaidon taso. Niiden osalta, joiden yleistaitotaso jää alle 3:n tai 5:n, tilanne on erilainen, jos työpaikkaa ei saa tai kansalaisuutta ei myönnetä kielitaidon vuoksi. Kaiken kaikkiaan yleistaitotasot viestivät siitä, että kielitaitoa on, joskaan ne eivät kerro siitä, miten suorittajien kielitaidon eri osa-alueiden hallinta profiloituu.

Jos tasoarvioita tarkastellaan osataidoittain, on tendenssi ruotsin ja suomen kielessä samansuuntainen: sekä keski- että ylimmällä tasolla puheen ja tekstin ymmärtäminen ovat vahvimmat taidot ja kirjoittaminen heikoin. Ruotsissa on kuitenkin suomea enemmän keskitasolla taitotason 4 suorittajia kaikissa viidessä osataidossa. Englannin keskitasolla puolestaan on taitotasojen alle 3 määrä kaikissa osataidoissa ruotsia ja suomea alhaisempi. Sen sijaan taitotasojen 4 määrä on tekstin ja puheen ymmärtämisessä ruotsia ja suomea alhaisempi, mutta kirjoittamisessa ja puhumisessa näitä kieliä suurempi. Toisin sanoen tämän aineiston perusteella englantia puhutaan ja kirjoitetaan paremmin, mutta ymmärretään heikommin. Suomen ja ruotsin ymmärtämistaitojen vahvuutta voi selittää kielten asema toisena kielenä.

3.2 Kielitaidon yhteys taustamuuttujiin ja kielenkäyttöön

Kielenkäyttöä koskevassa kysymyksessä tutkintoon osallistujilta kysyttiin, missä ja kuinka usein he käyttävät kohdekieltä. Kysymyksessä on valmiina neljä kontekstia, jotka ovat koti, työ, vapaa-aika ja opiskelu, ja neljä käyttöaajuutta: lähes päivittäin, kerran pari viikossa, kerran kuussa tai harvemmin sekä ei lainkaan. Kysymyksessä ei ole eritelty tarkemmin kielenkäytön luonnetta, joten vastaajat ovat voineet ymmärtää sen omalla tavallaan. Esittelemme ensin osallistujien kielenkäyttöön liittyviä vastauksia ja tarkastelemme sitten, onko kielenkäytöllä tai käyttämättömyydellä yhteyttä heidän saamiinsa yleistaitotasoarvioihin tai puhumisen taitotasoarvioihin. Valitsimme puhumisen tasoarvion tarkastelun kohteeksi, koska se tuntuu jäävän vähemmälle huomiolle kielenopetuksessa. Muuttujien välistä yhteyttä on havainnollistettu ristiintaulukoinnilla. Jäännösten (perustuu havaittujen ja odotettujen frekvenssien vertaamiseen kussakin solussa) avulla etsittiin mahdollisia tyyppejä (tilastolliseen riippumattomuusmalliin verrattuna yhteyttä esiintyy enemmän) ja antityyppejä (tilastolliseen riippumat-

tomuusmalliin verrattuna yhteyttä esiintyy harvemmin). Näiden esiintyminen on merkki muuttujien välisistä riippuvuuksista.

Englannin keskitason tutkintoon osallistuneista lähes viidennes sanoo, ettei käytä lainkaan englantia työssä, 40 % ilmoittaa käyttävänsä kerran pari kuussa tai harvemmin ja alle viidennes lähes päivittäin, mikä implikoi, että englannin käyttö töissä ei ole näiden vastaajien osalta kovin yleistä. Tilanne on toinen ylimmän tason suorittajilla, joista lähes 60 % sanoo käyttävänsä englantia työssä vähintään viikoittain. Kaikkein vähiten englantia käyttävät molempien tasojen suorittajat kotona, sillä yli 40 % heistä ei käytä sitä lainkaan kotona. Vapaa-ajalla englannin käyttö on kotikontekstia yleisempää, sillä yli 40 % keskitason ja 60 % ylimmän tason suorittajista sanoo käyttävänsä englantia vapaa-aikana vähintään viikoittain.

Ruotsin keskitason tutkinnon suorittajat sanovat käyttävänsä ruotsia työssä melko usein, sillä lähes 60 % vastaajista käyttää sitä vähintään viikoittain. Ylimmän tason suorittajien vastaava prosentti on 75. Kuten englantia ruotsiakin sanotaan käytettävän vähiten kotona: keskitason suorittajista yli puolet ja ylimmän tason suorittajista kolmannes ei käytä ruotsia lainkaan kotona. Ruotsin käyttö ei ole kovin yleistä opinnoissakaan. Vapaa-aikana ruotsin kielen käyttö on jonkin verran yleisempää, sillä noin kolmannes keskitason ja yli puolet ylimmän tason suorittajista sanoo käyttävänsä sitä viikoittain.

Suomen kielen tutkinnon suorittajat käyttävät suomea työssä melko yleisesti, sillä käyttö on vastausten mukaan päivittäistä 64 %:lle keskitason ja 80 %:lle ylimmän tason vastaajista. Neljännes suomen keskitason suorittajista sanoo, ettei käytä suomea työssä lainkaan; näistä vastaajista kuitenkin suurin osa on opiskelijoita tai työttömiä. Suomea sanotaan käytettävän päivittäin myös vapaa-aikana (keskitaso 62 % ja ylin taso 79 %) ja opinnoissa (keskitaso 65 % ja ylin taso 68 %). Vähiten suomea raportoidaan käytettävän kotona, sillä viidennes keskitason suorittajista sanoo, ettei käytä suomea kotona. Toisaalta noin 70 % keskitason ja yli 80 % ylimmän tason suorittajista sanoo käyttävänsä suomea kotona vähintään viikoittain.

Jos tarkastellaan tutkinnon suorittajan saaman yleistaitotason yhteyttä taustamuuttujiin, selviää, että sukupuolella näyttää olevan yhteyttä keskitason yleistaitotasoarvioon 4. Yleistaitotasoarvion 4 saaneista miesten osuus on huomattavasti naisia suurempi englannin kielessä ja naisten osuus vastaavasti ruotsin kielessä. Suomen kielessä yleistaitotasoarvion 3 ja 4 saaneista naisten osuus on miehiä suurempi, kun taas yleistaitotasoarvion alle 3 saaneista miesten osuus on naisia suurempi.

Sosioekonomisista asemista englannin kielen keskitason suorittajien opiskelijastatuksella on yhteys yleistaitotasoarvioon 4. Ruotsin ja suomen kielen keskitason tutkinnon suorittajien työssä-statuksella on yhteys yleistaitotasoarvioon 4 ja suomen kielen ylimmällä tasolla yleistaitotasoon 6. Suomen kielessä myös keskitason tutkinnon suorittajien työtön-statuksella on yhteys yleistaitotasoarvioon alle 3. Näiden yhteyksien perusteella näyttää siis siltä, että työssä oleminen on yhteydessä suomen ja ruotsin kielessä korkeampiin yleistaitotasoihin.

Koulutus on yhteydessä yleistaitotasoarvioihin siten, että englannin kielen keskitasolla lukio- ja yliopistokoulutus on yhteydessä yleistaitotasoarvioon 4 ja ammatillinen koulutus yleistaitotasoarvioon alle 3. Samoin ruotsin kielen keskitasolla korkeakouluopinnot ovat yhteydessä yleistaitotasoon 4 ja peruskoulu yleistaitotasoon alle 3. Suomen kielen keskitason suorittajien korkeakouluopinnot ovat yhteydessä yleistaitotasoihin 3 ja 4, kun taas peruskoululla ja ammatillisilla opinnoilla on yhteys yleistaitotasoon alle 3. Yleensä ottaen mitä korkeampi koulutustaso suorittajilla on, sitä todennäköisemmin nämä suorittajat ovat saaneet tutkinnosta korkeamman tasoarvion keskitasolla.

Suomen kielen päivittäisellä käytöllä kotona, työssä ja vapaa-ajalla on vahva yhteys yleistaitotasoarvioon 4. Englannin kielen päivittäisellä käytöllä kotona, opinnoissa ja vapaa-aikana on yhteyttä yleistaitotasoarvioon 4. Sen sijaan ruotsin kielen käytöllä työssä ja vapaa-aikana lähes päivittäin on vain vähäinen yhteys yleistaitotasoarvioon 4. Millainen yhteys puhumisen taitotasoarvioilla on sitten kielen käyttöön? Erityisesti englannin kielessä kielen päivittäisellä käytöllä työssä, kotona ja vapaa-aikana on yhteys puhumisen korkeampiin taitotasoarvioihin 4 ja 6. Myös suomessa ja ruotsissa kielenkäytöllä työssä, kotona ja vapaa-aikana on yhteys taitotasoon 4. Kielen aktiivinen käyttö näyttäisi siis tukevan korkeampien tasoarvioiden saamista.

4 Päätäntö

Tulosten mukaan suurimmalla osalla testiin osallistuneista aikuisista on tutkintotasoa vastaava kielitaito, mikä näkyy englannin, suomen ja ruotsin kielen tasoarviojakaumissa. Toisin sanoen kielitaitovaatimus täyttyy melko hyvin niillä suorittajilla, joilta vaaditaan esimerkiksi työpaikkaa tai kansalaisuuden hakemista varten yleistaitotasoa 3 tai opiskelujen aloittamista varten yleistaitotasoa 5 (vrt. 359/2003; 424/2003). Tasoarvioiden heijastama yleiskuva aikuisten, pääasiassa 21–50-vuotiaiden, englannin, ruotsin ja suomen kielen taidosta viestii myös suomalaisen yhteiskunnan kielitaitovarannosta, kuten myös viestivät suomen testiin osallistuneiden 169 eri äidinkieltä. Toki tämän aineiston aikuiset eivät ole

harkittu otos eivätkä siksi kuvaa edustavasti Suomessa asuvia aikuisia, mutta aineiston koko, yli 10 000 testiin osallistunutta, puhuu omasta puolestaan.

Jos taitotasoarvioita tarkastellaan kielitaidon jatkumolla, tässä tapauksessa taitotasoasteikolla 1–6, voidaan kysyä, onko tässä tarkastellun tasoinen kielitaito riittävää. Riittävyyttä voidaan tarkastella useista eri näkökulmista, kuten työn hoitamisen, kansalaisena elämisen, kielenkäyttäjän oman hyvinvoinnin tai lainsäädännön näkökulmasta. Riittävyyttä implikoivat osaltaan osallistujien vastaukset kielenkäyttöä koskeviin kysymyksiin. Varsinkin suomen testiin osallistuneista yli puolet raportoi käyttävänsä suomea päivittäin niin työssä kuin vapaa-ajallaan. Myös ruotsia ja englantia käytetään, mutta englantia ei ehkä niin paljon työssä kuin olettaisi. Tähän on voinut vaikuttaa myös se, miten kielenkäyttöä koskeva kysymys taustatietolomakkeessa on tulkittu. Ylipäätään tuloksia kielenkäytön osalta on syytä tarkastella kriittisesti, koska lomakkeessa ei ole erikseen eroteltu esimerkiksi suullista ja kirjallista kielenkäyttöä tai tuottamista ja ymmärtämistä.

Jos kielitaitoa tarkastellaan profiileittain, niissä näkyy kielten välillä yhtäläisyyksiä ja eroja. Keskitasolla suomen kielessä ymmärtämistaidot ovat keskimäärin tuottamistaitoja vahvempia, kun taas englannissa molemmissa tuottamistaidoissa ja ruotsissa puhumisessa on tasoarvioiden 4 osuus suurin. Ylimmällä taitotasolla ymmärtämistaidot ovat vahvimpia kaikissa kielissä, myös englannissa, mikä implikoi puhumisen ja kirjoittamisen harjaannuttamisen tärkeyttä, kun kyseessä on korkea kielitaidon taso (vrt. Sjöberg 2002).

Se, että kielen käyttäminen työssä ja vapaa-aikana näyttäisi olevan yhteydessä korkeampiin taitotasoarvioihin, on rohkaiseva havainto myös työelämän ulkopuolella olevien aikuisten kannalta. Jo olemassa olevan, vähäisenkin kielitaidon harjaannuttaminen kieltä aktiivisesti käyttämällä edesauttaa kielitaidon kehittymistä sekä ympäröivän yhteiskunnan että työelämän tarpeita mahdollisimman hyvin vastaavaksi.

Kirjallisuus

- Airola, A. 2000. *Towards Internationalism. English Oral Proficiency in BBA*. Studies in North Karelia Polytechnic. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 55.
- EK 2006. *Tulevaisuusluotain. Verkostoitumisesta voimaa osaamiseen*. Loppuraportti. Saatavissa: http://www.ek.fi/ek_suomeksi/ajankohtaista/tutkimukset_ja_julkaisut/ek_julkaisuarkisto/2006/18_10_06_Tulevaisuusluotain_final.pdf/. Viittauspäivä 5.11.2007.
- Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus elinikäisen oppimisen avaintaidoista 2006/962/EY.

- Finnsight 2015. *Tieteen, teknologian ja yhteiskunnan näkymät*. Saatavissa: http://www.tekes.fi/julkaisut/finnsight_2015_tiivistelmä.pdf/. Viittauspäivä 5.11.2007.
- Holstikko-Ojanen, E. 2009. Kaupan kassalla asioi yhä useammin vieraskielinen asiakas. *Satakunnan kansa*, 3.10.2009.
- Huhta, A. 1999. *Language/Communication Skills in Business and Industry*. Saatavissa: <http://www.edu.fi/julkaisut/skills42.pdf/>. Viittauspäivä 5.11.2007.
- Kankaanranta, A. 2005. "Hej Seppo, could you pls comment on this!" *Internal email communication in lingua franca in a multinational company*. Väitöstutkimus. Jyväskylän yliopisto.
- Oikeusministeriö 2004. *Kansalaisuuslaki N:o 359/2003*. [Siteerattu 10.1.2010.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/linkit/sd/20030359>.
- OPH = Opetushallitus 2002. *Yleisten kielitutkintojen perusteet*. Helsinki: Opetushallitus.
- Opetushallitus 2007. *Aikuisten maahanmuuttajien kotouttamiskoulutus*. Suositus opetussuunnitelmaksi. Helsinki: Opetushallitus.
- Räisänen, A. & R. Hietala (toim.) 2009. *Sovitellen. Sosiaaliset ja viestinnälliset valmiudet ammatillisessa kielitaitovaatimus täyttyy melko hyvin peruskoulutuksessa*. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 37. Jyväskylän yliopisto.
- Sjöberg, A. 2002. *Functionality of language skills in occupational English. The point of view of language users, language training and language testing*. Väitöstutkimus. Oulun yliopisto.
- Tarnanen, M. & A. Huhta 2008. Interaction of Language Policy and Assessment in Finland. *Current Issues in Language Planning*, 9 (3), 262–281.

Lait ja asetukset

Kansalaisuuslaki N:o 359/2003.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030359>

Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta N:o 424/2003.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030424>

LIITE 1

- 6 Ymmärtää vaikeuksitta kaikenlaista puhuttua ja kirjoitettua kieltä. Ilmausten hienot sävyerot tuottavat enää harvoin vaikeuksia. Puhuu ja kirjoittaa erittäin sujuvasti tilanteeseen sopivalla tyylillä, ja pystyy ilmaisemaan hienojakin merkitysvivahteita. Kieliopin ja sanaston hallinta on varmaa lähes kaikissa tilanteissa, ja pienetkin puutteet ovat harvinaisia.
- 5 Ymmärtää pidempää, normaalitempoista kasvokkaista sekä mm. televisiosta ja radiosta kuultavaa puhetta, vaikka joskus ymmärtäminen vaatii jonkin verran ponnistelua. Ymmärtää rakenteellisesti ja kielellisesti monimutkaisia tekstejä ja oman aikamme kirjallisuutta. Puhuu ja kirjoittaa selkeästi ja sujuvasti erilaisista aiheista, mutta harvinaisten sanojen ja monimutkaisten lauserakenteiden käyttö saattaa kuitenkin tuottaa vaikeuksia. Hallitsee kieliopin ja sanaston yleensä hyvin ja monipuolisesti.
- 4 Ymmärtää normaalitempoista kasvokkaista puhetta ja keskustelua yleisistä aihepiireistä sekä mm. televisiosta ja radiosta kuultavaa puhetta, mutta joitakin yksityiskohtia saattaa jäädä ymmärtämättä. Nopea puhekieli ja murteellisuudet tuottavat kuitenkin vaikeuksia. Ymmärtää vaivatta yleisiä aihepiirejä käsitteleviä tekstejä, joskin muutamat tekstin välittämät sävyerot voivat jäädä epäselviksi. Selviää melko hyvin myös vieraammassa puhetilanteissa. Pystyy kirjoittamaan sekä yksityisiä että puolivirallisia tekstejä ja esittämään ajatuksiaan yhtenäisinä kokonaisuuksina. Tekee puheessa ja kirjoituksessa eron virallisen ja epävirallisen kielimuodon välillä. Hallitsee peruskieliopin ja -sanaston hyvin.
- 3 Ymmärtää pidempää puhetta ja keskeisen ajatuksen monista televisio- ja radio-ohjelmista, jos aihepiiri on suhteellisen tuttu. Ymmärtää tavallisia tekstejä, jotka eivät vaadi aiheen tuntemusta. Normaalitempoinen puhe ja vaativimmat tekstit saattavat tuottaa vaikeuksia, jos puhejakso on pitkä ja aihepiiri vieras. Selviää tavallisimmissa käytännön puhetilanteissa ja pystyy kirjoittamaan yksinkertaista, yhtenäistä tekstiä tavallisista aiheista, vaikkakin kieliopilliset ja sanastolliset puutteet toisinaan vaikeuttavat ymmärtämistä. Hallitsee hyvin jokapäiväisiin tilanteisiin liittyvän sanaston ja peruskieliopin tavallisimmat rakenteet.
- 2 Ymmärtää selkeää ja yksinkertaistettua puhetta, joka käsittelee jokapäiväisiä ja tuttuja asioita. Ymmärtää helposti lyhyitä, yksinkertaisia tekstejä ja saa selville pääasiat tuttuja aihepiirejä käsittelevistä teksteistä. Selviää rutiininomaisissa yksinkertaista tiedonvaihtoa vaativissa puhetilanteissa, vaikka ääntäminen on vielä puutteellista. Pystyy kirjoittamaan suppeita, yksinkertaisia tekstejä jokapäiväisistä asioista, mutta teksti voi olla hajanaista. Hallitsee yksinkertaisimman peruskieliopin ja tavallisimman perussanaston.
- 1 Ymmärtää hitaasta ja selkeästä puheesta yksinkertaisia perustason ilmauksia, jotka liittyvät suoraan omaan elämään tai jotka koskevat välitöntä konkreettista ympäristöä. Pystyy löytämään tietoa yksinkertaisista teksteistä. Selviää kaikkein yksinkertaisimmissa puhetilanteissa, mutta puhe on hidasta ja hyvin katkonaista ja ääntämisessä on puutteita. Pystyy kirjoittamaan erittäin lyhyitä tekstejä, joissa on lukuisia kielellisiä puutteita. Tuntee kaikkein yleisimmän perussanaston ja joitakin peruskieliopin rakenteita.